

**ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE**

NAIH nyilvántartási szám: 40689

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-5241/2017. számú ügyben

Érintett szerv:

- Kazinczy Ferenc Gimnázium, Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola (Nyíregyháza)

2017.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-5241/2017. számú ügyben**

Előadó: dr. Bene Beáta

Az eljárás megindítása

A panaszos beadványában előadta, hogy a nyíregyházi Kazinczy Ferenc Gimnázium, Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola (a továbbiakban: Gimnázium) az informatikai érettségi vizsgára nem az általa írásban kiválasztott programot (SharePoint) telepítette, így a vizsgája nem a megfelelő eredményt hozta. A telepített programmal kapcsolatosan a vizsgán észrevételt tett és „képernyőfelvételt” készített, amelyet a vizsgáztató tanár meg is kapott, de kifogását nem hallgatták meg. Sérelmezte, hogy történelem és földrajz tantárgykból szóbeli vizsgát tett, pedig a szakértői bizottság véleményében írásbeli számonkérést javasolt a vizsgákon. A panaszos ennek ellenére úgy érezte, hogy jól szerepelt a szóbeli vizsgán, de ezt érdemjegyei nem tükrözték.

A panaszos az írásbeli érettségi vizsga megtekintésével kapcsolatosan kifogásolta azt is, hogy – a fenntartótól kapott válasszal ellentétben – dolgozatát nem mutatták meg neki, csak az érdemjegyeket nézhette meg. Ezeket akkor elfogadta, azonban állítása szerint nem ezen eredményeket vették figyelembe a szóbeli vizsgát követő végeredmény megállapításánál.

A sérelmezett panaszügyben felmerült az oktatáshoz, a tisztességes eljáráshoz való joggal, a fogyatékossgal élő személyek jogainak és esélyegyenlőségük védelmével összefüggő visszasság gyanúja, ezért az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (1) bekezdése alapján vizsgálatot indítottam. A vizsgálat során az Ajbt. 21. § (1) bekezdés a)-b) pontja és (2) bekezdése alapján tájékoztatást kértem a Gimnázium igazgatójától.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- az oktatáshoz való jog: *„Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország e jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban résztvevők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.”* [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- a fogyatékossgal élő személyek jogainak védelme: *„Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”* [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés],
- a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.”* [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés].

Az alkalmazott jogszabályok

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény (a továbbiakban CRPD);
- a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Egyezmény);
- az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Érettségi Szabályzat);
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: EMMI rendelet);
- az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló 40/2002. (V. 24.) OM rendelet (a továbbiakban: Vizsgakövetelmények).

A megállapított tényállás

1. A *panaszos tanuló* előadta, hogy érettségi vizsgát tett a Gimnáziumban, ahol az írásbeli vizsgákat követően szerette volna megtekintetni a dolgozatainak javítását, de arra a Gimnázium nem adott lehetőséget. A kiírt időpontban egy ismerősének kíséretében érkezett a „megtekintésre”, de csak a százalékos eredményeket osztályzatra átszámítva ismertették vele, amelyeket elfogadott és ezt aláírásával is igazolta. A szóbeli vizsgát követően, az érettségi bizonyítványok kiadásakor azonban szembesült azzal, hogy bizonyítványában nem a korábban ismertetett eredmények figyelembe vételével megállapított osztályzatok szerepelnek. Ekkor kérte írásbeli dolgozatainak a megmutatását, fordult az érettségi elnökhöz és az igazgatóhoz is, de „elzavarták”. Ezt követően kérelemmel fordult a fenntartóhoz is, de a fenntartó válaszában állításait valótlannak minősítette.

A panaszos előadta, továbbá azt is, hogy az informatika érettségi időpontját megelőző két héttel korábban írta alá azt a kérelmet, amelyben *nyilatkozott a vizsgán az általa használni kívánt szoftverről*. Majd a vizsga előtti napon behívták a Gimnáziumba, mert az egyik programot nem jelölte meg a szoftverlistában, amit a rendszergazdának a másnapi vizsgára telepítenie kellett. A hiányosság pótlására bement a Gimnáziumba és bejelölte a *SharePoint szoftvert*. Mindezek ellenére másnapi vizsgán nem az általa választott programot telepítették a számítógépre, a felügyelő tanárnak ezt jelezte is. A Gimnázium a tévedését ugyanakkor nem korrigálta, ebből következően pedig vizsgájának eredménye sem érte el az elvárt szintet.

Hiánypótlási felbívásomra a tanuló panaszát a következőkkel egészítette ki. A hibás és a Gimnázium mulasztása miatt felkerült szoftverről képernyő felvétel készült, amit a vizsgáztató megkapott. A vizsgánál és a vizsga végén is jelezte a hibát, *de fellebbezésre nem került sor*, mert azt a választ kapta, hogy ha fellebbez, akkor nem kap érettségit. Valószínűsíti, hogy ezzel a fellebbezéstől akarták elrettenteni. Felidézte a szoftver telepítésével kapcsolatos kérdésére adott választ is, amelyben az igazgató arra hivatkozott, hogy a Gimnáziumnak ez a programja van meg, további kiadásokat erre a célra nem fordítanak. Az igazgatóhelyettes pedig arra hívta fel figyelmét, hogy az órákon kellett volna jelen lenni. A tanuló szerint azonban az órák tömbösítve voltak és annak is csak a fele volt megtartva, ahol nem tanultak weblapkészítést. A Gimnázium igazgatója írásban nyilatkoztatta, hogy *az informatika érettségire magától készül fel*, ezért óránként 5000 forintért járt magántanárhoz.

Kiegészítésében utalt arra is, hogy véleménye szerint az informatika vizsga után való panasztétele *befolyással volt a szóbeli vizsgái eredményeire is*, mert a Gimnázium igazgatója kijelentette, hogy „teljesen megbántam, hogy felvettem”. A kérdéses tantárgynak a történelem és az angol vizsgáját tartotta. Történelemből a bevándorlásról kellett beszélnie, véleménye szerint a tételt sikerült jól elmondania, de arra nem kapott megfelelő pontszámot. Az angol vizsgával kapcsolatosan előadta, hogy az írásbelije hármásra, míg szóbelije szerinte 90%-ra sikerült. Hivatkozott a kiegészítésében arra is, hogy a szakértői bizottság által megállapított kisebb, szorongásra visszavezethető stresszes beszéd kommunikációs problémája van, a szakértői bizottság emiatt javasolta a szóbeli feleletek helyett az írásbeli előnyben részesítését.

A panaszos a fenntartó válaszával kapcsolatban jelezte, hogy az nem fedi a valóságot, mert a megtekintésre egy barátjával érkezett, de nem volt ott az érettségi vizsgabizottság jegyzője, sem az igazgató, hanem a Gimnázium titkára közölte velük, hogy ő csak jegyekről ad felvilágosítást.

A tanuló rendelkezésemre bocsátotta a *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Pedagógiai Szakszolgálat szakértői bizottsága által kiállított véleményt*. A véleményben foglalt diagnózis szerint a tanuló beilleszkedési, tanulási nehézségben szenved a szövegértés és számolás területén, ezért különleges bánásmódot igénylő tanuló. A bizottság javaslatként fogalmazta meg többek között az írásbeli feladatok esetén *többletidő biztosítását*, a tanuló kommunikációs nehézsége miatt *az írásbeli számonkérés preferálását minden tantárgyból*, valamint a *matematika tantárgy alóli felmentését*. A vélemény továbbá tartalmazta, hogy az érettségi vizsgán a tanuló kérelme alapján minden érintett tantárgyból élhet azon mentesítések lehetőségével, amelyek a szakértői véleményben szerepelnek.

2. A Gimnázium igazgatója megkeresésemre adott válasza szerint az írásbeli vizsga megtekintésére 2017. június 6-án volt lehetősége minden vizsgázónak az arra kijelölt teremben. A vizsgázó barátjával érkezett a megtekintésre, amikor előadta a jegyzőnek, hogy csak a pontszámok érdeklík, azt felírva távozni készült, ekkor a jegyző megkérte, hogy írja alá a megtekintésről szóló papírt. Mellékelten megküldte a panaszos írásbeli dolgozatainak, illetve a szóbeli tételek kidolgozását rögzítő lapok másolatát. Rendelkezésemre bocsátotta továbbá a tanuló érettségi vizsgára való jelentkezését és mentességének kérelmét. Az igazgató hivatkozott arra, hogy a vizsgázó informatikából vizsgára bocsátható volt, de jelezte, hogy az első beszélgetésük során közölte vele, hogy az esti gimnázium kerettantervi óraszámában érettségi vizsgára felkészülni nem lehet, *önállóan kell azt vállalnia*. Erről írásos nyilatkozatot is kért a tanulótól, amelynek másolatát rendelkezésemre bocsátotta.

Az igazgató előadta, azt is, hogy a vizsgázó az informatika vizsgához szükséges lapját *hiányosan töltötte ki*. Véleménye szerint a jegyző segítő jó szándéka miatt értesítették telefonon a tanulót, hogy pótolhassa a hiányzó adatot. A tanuló *a hiányosságot a vizsgát megelőző nap pótolta*, amikor már a Gimnáziumban a vizsgaterem elő volt készítve vizsgára, a rendszergazda által a Gimnázium licencébe szereplő szoftverekkel. Az igazgató szerint arról nem volt tudomásuk, hogy a tanuló bejött és utólag pótolta hiányos nyilatkozatát informatika érettségihez.

A tanuló az informatika gyakorlati vizsgáról távozva (késő délután) panaszos anyjával visszatért az intézménybe, ahol reklamációjának adott hangot. A fentieket elmondta nekik, sőt azt is, hogy ha tudomása lett volna róla, akkor a jegyzőnek nem engedte az utólagos bejelölést. A Gimnázium igazgatója ekkor tájékoztatta a tanulót, hogy írjon beadványt panaszáról, amelyet az érettségi vizsga elnöke hatáskörében el tud bírálni. Ettől azonban a panaszos elállt.

Az igazgató tájékoztatott arról, hogy a panaszos anyjának kíséretében kérte felvételét a Gimnáziumba, azonban a *fiatalembernek komoly kommunikációs problémája volt*. Ekkor elmondta a feltételeket, és kérte keressenek speciális intézményt. Ők ettől elzárkóztak, mert ez már így is a harmadik iskolája a tanulónak. Tájékoztatta őket, hogy a szakértői bizottság által javasolt felmentést csak a matematika tantárgy követelménye alóli felmentés tekintetében tudja figyelembe venni.

A tanuló a tanítási órákon rendszeresen megjelent, de soha nem szólalt meg. Tanév vége felé az osztályra nem jutott annyi figyelem összesen, mint a panaszosra, hogy az érettségi szóbeli részére felkészítsék tanárai. A pedagógusok és az osztályfőnök segítő munkája, továbbá az iskolatitkárok jó szándéka van a mögött, hogy érettségi bizonyítványhoz juthatott. Személyes véleménye hogy *„a legnagyobb hibánk, hogy segítettünk valaki olyanon, aki nem érdemelte meg!”*

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. A törvény 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint hatóság tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja értelmében közszolgáltatást végző szervnek minősül függetlenül attól, *hogy milyen szervezeti formában működik az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv*. Az Nkt. 1. § (2) bekezdése értelmében a köznevelés közszolgálat, amely a felnővekvő nemzedékek érdekében a magyar társadalom hosszú távú fejlődésének feltételeit teremti meg, és amelynek általános kereteit és garanciáit az állam biztosítja. Az Nkt. 2. § (1) bekezdése kimondja, hogy az Alaptörvényben foglalt ingyenes és kötelező alapfokú, ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatáshoz való jog biztosítása a magyar állam közszolgálati feladata. A fentiek alapján *mind az iskolára, mind annak fenntartójára az*

ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – egyértelműen kiterjed. Megállapítottam, hogy a panaszos az iskola intézkedéseivel szemben a fenntartó eljárását kezdeményezte.

II. Az érintett alapvető jogok és elvek tekintetében

Az alapjogi biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjogkorlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

Az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amely ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában kiemelte, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel mondta ki, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát vesztett alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, illetve az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének, illetve 70/F. § (1)-(2) bekezdését, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve és az oktatáshoz való jog tekintetében nem hoz olyan érdemi változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozatai indoklásában kifejtett megállapításokat. A tisztességes eljárás érvényesülése kapcsán érdemes kiemelni, hogy immár külön alkotmányi rendelkezés nevesíti a *tisztességes hatósági eljárás*hoz való jogot. Lényeges az is, hogy az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése nyomán *Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket és a fogyatékkal élőket.*

1. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alappfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként *valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez.*

Az Nkt. rögzíti a kiemelt figyelmet igénylő tanulók körét és jogait. A kiemelt figyelem *azt* jelenti, hogy az e körbe tartozók sajátos tulajdonságuk, helyzetük, állapotuk miatt az átlagostól eltérő foglalkozást, figyelmet, speciális szakértelmet, eszközöket és felszerelést igényelnek. E csoport alcsoportját alkotják

azok a gyermekek és tanulók, akik számára egyben különleges bánásmódot is szükséges biztosítani. Ide tartoznak a sajátos nevelési igényű gyermekek és tanulók, akik a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral, egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdenek.

2. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a *fogyatékossgal élőket*. Az Alaptörvény tehát a fogyatékossgal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett.

Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, fogyatékossg) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás nem fakultatív feladat: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően egyenlőtlen helyzet felszámolása érdekében. Az alkotmánybírósgai gyakorlat szerint az állam relatíve jelentős szabadságot élvez abban, hogy pontosan milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcél: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét. A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség előmozdítása az állam számára eltérő jellegű, de szorosan összekapcsolódó feladatot jelent. A jogegyenlőség megteremtése, az egyenlő méltóságú személyként kezelés biztosítása elsődleges állami kötelezettség, míg az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít.

Valamely tulajdonság miatt sajátos, kiszolgáltatott helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek tekintetében *az állami beavatkozás nem fakultatív feladat*: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően és súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására. A speciális, objektíve hátrányos helyzetben lévő jogalanyok számára ugyanis csak az esélyegyenlőtlenség kiküszöbölését célzó állami kötelezettségvállalás, többletjogok biztosítása teremthet lehetőséget az egyenlő esélyekre. Így tehát a fogyatékossgal élő személyek valódi esélyegyenlőségének megteremtése elsősorban hosszú távú, fokozatos, illetve folyamatos és következetes feladatként írható le a jogalkotás és a jogalkalmazás valamennyi szereplője számára.

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítania kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. A CRPD preambuluma szerint a részes államok elismerik, hogy bárkinek a fogyatékossg alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése. Kötelezettséget vállaltak, hogy meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést az Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében. A CRPD 24. cikke az oktatásra vonatkozó követelményeket foglalja magában. Ennek értelmében a részes államok elismerik a fogyatékossgal élő személyek oktatáshoz való jogát. Ennek a jognak a hátrányos megkülönböztetés nélküli, az egyenlő esélyek alapján történő megvalósítása céljából a részes államok befogadó oktatási rendszert biztosítanak minden szinten, továbbá élethosszig tartó tanulási lehetőséget nyújtanak. Egyben biztosítják, hogy a fogyatékossgal élő személyek a lakóközösségükben élő többi személlyel azonos alapon férnek hozzá a *befogadó, minőségi és ingyenes* alapfokú oktatáshoz, *valamint a középfokú oktatáshoz*; *gondoskodnak az egyén igényeihez történő ésszerű alkalmazkodásról*; továbbá a *fogyatékossgal élő személyek megkapják a hatékony tanulásukat előmozdító szükséges támogatást az általános oktatási rendszerben*.

3. Az Alaptörvény XXIV. cikke immár kinyilvánítja a *tiszteletes eljárás*hoz való jogot. Az Alkotmánybírósg döntéseiben felhívta a figyelmet arra, hogy a jogállamiságnak számos összetevője van. Irányadó alkotmánybírósgai tézis, hogy a jogállamiság elvéből folyó egyik

legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. A közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik, a jogkorlátozásra adott felhatalmazást pedig törvényi szinten pontosan kell meghatározni. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

III. Az ügy érdeme tekintetében

1. Az *érettségi vizsgán adható kedvezmények és mentességek* körében első lépésként elemeztem az érettségire történő jelentkezésre vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket. A jelentkezés az e célra szolgáló jelentkezési lappal történhet, amelyet meghatározott határidőig kell benyújtani a vizsgabizottságot működtető intézmény igazgatójához.

A vizsgára jelentkezőnek az Érettségi Szabályzat 12. § (6) bekezdésének utolsó mondata alapján a jelentkezési lapján fel kell tüntetnie azt is, *ha élni kíván a Vizsgakövetelmények 6. § (7) bekezdésében meghatározott jogával, vagyis ha a vizsgázót – az Nkt. 56. § (1) bekezdése alapján a kötelező és a kötelezően választandó érettségi vizsgatárgynak megfelelő tantárgyból a középiskolában – mentesítették az érdemjegyekkel és osztályzatokkal történő értékelés, minősítés alól, akkor az adott tantárgy helyett a vizsgázó egy másik, általa választott vizsgatárgyból tehet érettségi vizsgát. Továbbá szintén e rendelkezés alapján a vizsgázó részére – a szakértői bizottság szakvéleménye alapján – kérelmére engedélyezni kell az írásbeli beszámoló szóbeli beszámolóval vagy a szóbeli beszámoló írásbeli beszámolóval történő felváltását, és biztosítani kell a hosszabb felkészülési időt.*

A feltárt tényállás szerint a tanuló 2017. január 26-án jelentkezett az érettségi vizsgára, jelentkezési lapján matematika tantárgyból kért az Nkt. 56. § (1) bekezdése alapján mentességet és *helyette informatika tantárgyból jelentkezett érettségi vizsgára.* Kérelmének megfelelően a Gimnázium igazgatója szintén aznap kelt határozatában a jelentkezőt mentesítette matematika tantárgyból.

A panaszos kifogásolta, hogy az egyes tantárgyaknál (különösen angolnál és földrajznál) a szóbeli vizsgákon nem kapott kedvezményeket, pedig a szakértői vélemény szerint erre jogosult volt. Jelezte, hogy szóban nehezen fejezi ki magát és a szakértői vélemény tartalmazta az írásbeli feladatok esetén a többletidő biztosítását, az írásbeli számonkérés preferálását minden tantárgyból, továbbá rögzítette, hogy *a tanuló kérelme* alapján minden érintett tantárgyból élhet azon mentesítések lehetőségével, amelyek a szakértői véleményben szerepelnek.

A rendelkezésemre álló jelentkezési lap adatai alapján rögzítem, hogy az érettségire *a szakértői bizottság által adható további kedvezményekre vonatkozóan az érettségire való jelentkezési lapon nem nyújtott be kérelmet.* E kedvezményekkel az érettségiző csak akkor élhet a vizsgán a fent már hivatkozott, az Érettségi Szabályzat 12. § (6) bekezdésében foglaltak szerint, ha e tekintetben is a jelentkezési lapján kérelmet nyújt be és kérelme alapján az igazgató a kedvezményeket megadja.

A fentiekre tekintettel nem igazolható, hogy a Gimnázium jogsértően mulasztott az érettségiző számára adható mentességek és kedvezmények megadásával összefüggésben, ezért alapjogi visszásságot nem állapítok meg.

2. Vizsgálatom során a *tanuló informatikai érettségi vizsgája megszervezésének jogszerűségét* is áttekintettem. Ennek keretében arra kerestem választ, hogy az érettségit szervező iskola vezetőjének *milyen feladata van a vizsgára való jelentkezésről szóló döntés meghozatalakor.*

Az Érettségi Szabályzat 12. § (9) bekezdése értelmében a vizsgára való jelentkezés elfogadásáról az igazgató dönt, amelyet határozatba kell foglalni. Bár a jogszabály nem részletezi tételesen, az igazgató a jelentkezés elfogadásáról nyilvánvalóan csak úgy tud dönteni, ha *a jelentkezéshez szükséges valamennyi feltétel meglétét megvizsgálja.* Ezek közé tartozik az Érettségi Szabályzat által rögzített sajátos nevelési igény fennállása alapján a mentességek és kedvezmények

megadásához szükséges szakértői bizottság véleményének megléte, vagyis annak ellenőrzése, hogy a tanuló az adott tantárgyból a Szabályzat szerint érettségizhet-e.

Szintén e kérdéskörhöz tartozik azoknak az egyedi feltételek meglétének az ellenőrzése, amelyeket nem az Érettségi Szabályzat, hanem a Vizsgakövetelmények határoznak meg az egyes tantárgyakhoz kapcsolódva, jelen esetben az informatika tárgyhoz. Az *informatika érettségi vizsga szervezését és követelményrendszerét* a Vizsgakövetelmények mellékletének Informatika érettségi tárgyra vonatkozó szabályai rögzítik, amelynek II. fejezetében „A vizsga leírása” alcím többek között a gyakorlati vizsgára vonatkozó általános szabályokat fogalmaz meg: „*A középiskola által szervezett vizsga esetén a vizsgázó az iskola által kihirdetett szoftverek közül választhat. A vizsgázónak a jelentkezéssel egy időben le kell adnia egy nyilatkozatot, amelyben megjelöli, hogy az érettségi vizsgán az egyes szoftvercsoportokon belül az adott feladattípusok megoldásához az adott vizsgaidőszakra a vizsgaszervező által rendelkezésére bocsátott szoftverlistából mely szoftvereket kívánja használni.*”

A feltárt tényállás szerint az érettségire való jelentkezésekor a *panaszos tanuló nem nyújtott be informatikai érettségivel összefüggésben a választott szoftverekre vonatkozó nyilatkozatot.* Az igazgató döntést hozott a tanuló a matematika érettségi alóli mentességéről, valamint 2017. február 23-án megtörtént a tanuló jelentkezésének igazgató általi visszaigazolása az érettségi vizsgára való jelentkezésről. Az informatika érettségi gyakorlati vizsgájához szükséges nyilatkozat hiányával azonban *egyik igazgatói „döntés” sem foglalkozott.* Mind a Gimnázium igazgatója, mind a tanuló egybehangzóan adta elő, hogy az érettségi vizsgán használni kívánt szoftver kiválasztására az érettségire való jelentkezést követően került sor. A rendelkezésemre álló irat szerint a tanuló 2017. május 4-én töltötte ki az általa használni kívánt szoftverekkel kapcsolatos nyilatkozatát, és akkor is csak hiányosan, amit a vizsga előtti napon a tanulóval még pótolattak, de aminek tartalmát a vizsgára való előkészületek során már nem vettek figyelembe. Az igazgató mindehhez hozzátette: *a jó szándék miatt értesítették a hiányzó adat pótlására,* amit a tanuló már akkor tett meg, amikor az Iskolában a rendszergazda már előkészítette a vizsgatermet és telepítette a licencükbe tartozó programot. Arról az Iskolának nem volt tudása, hogy a tanuló utólag pótolta korábbi hiányos nyilatkozatát, hiszen az utólagos bejelölést az igazgató nem engedélyezte volna.

Az érettségi szabályos előkészítéséért az Iskola igazgatója a felelős, akinek az érettségire való jelentkezés elfogadásáról hozandó döntésénél számos feltétel meglétét szükséges vizsgálnia, ennek körében azt is, hogy a vizsgára jelentkező tanuló minden az érettségivel kapcsolatos iratot, kérelmet és nyilatkozatot benyújtott-e, azok a feltételeknek megfelelnek-e, és amennyiben szükséges döntésének meghozatala előtt felhívja az érintettet a hiányzó feltételek pótlására.

Hangsúlyozom, hogy a nyilatkozatot a tanulóknak kell benyújtani. A tanulóknak azonban csak akkor van lehetősége e kérdésben egyáltalán nyilatkozni, ha ehhez előzetesen az iskola a tanuló tudomására hozta *a vizsgán választható szoftverek listáját, amely alapján a tanuló ki tudja választani, nyilatkozni tud az általa a vizsgán használni kívánt szoftverről.* A hiányzó nyilatkozat kitöltésének tehát *előfeltétele* a szoftver lista iskola általi összeállítása és tanuló tudomására hozása.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Gimnázium igazgatója a tanuló érettségire való jelentkezésének elfogadásáról hozott döntésekor nem járt el körültekintően, elmulasztotta megvizsgálni, hogy a tanuló által választott egyes érettségi tantárgyak követelményeihez szükséges valamennyi feltételt a tanuló teljesítette-e, a szükséges nyilatkozatokat csatolta-e. A Gimnázium vezetője e mulasztásával a panaszos tanuló tekintetében a tisztességes eljárásához való joggal összefüggő visszásságot okozott, hiszen emiatt az érettségi vizsgán nem azt a szoftvert használhatta, amelyet a Gimnázium listájából később – bár hiányos módon – kiválasztott.

3. A panaszos kifogásolta, hogy az Iskolában *az írásbeli dolgozatait nem tekinthette meg, mert csak a dolgozatok százalékos eredményeiről adott tájékoztatást a Gimnázium munkatársa,* később, a szóbeli vizsgáit követően vélelmezte dolgozatainak helytelen javítását, de akkor a Gimnázium elzárkózott azok megmutatásától. A panaszos állításával szemben a Gimnázium igazgatója arról számolt be, hogy a panaszosnak lehetősége lett volna megtekinteni a kijavított írásbeli dolgozatait az iskola által megjelölt időben, de ő azzal nem élt és aláírta a megtekintésről szóló jegyzőkönyvet. Eszerint 2017. június 6-án az írásbeli feladatok javítását, értékelését megtekintette, azzal egyetértett.

Az Érettségi Szabályzat 25. §-a alapján az írásbeli vizsgadolgozatokat a szaktanár kijavítja, a hibákat, tévedéseket a tanuló által használt tintától jól megkülönböztethető színű tintával megjelöli, a tanuló általi megoldásokat az útmutató alapján kell javítani és értékelni. Az Érettségi Szabályzat 26. § (1) bekezdése alapján ezután a szaktanár a kijavított vizsgadolgozatra rávezeti az általa javasolt pontszámot, a javítás időpontját, majd aláírásával látja el, és az igazgató által meghatározott időben a borítékokkal együtt átadja az igazgató részére. Az Érettségi Szabályzat 26. § (2) bekezdése értelmében az írásbeli vizsgakérdések megoldására adott szaktanári értékelést *a szóbeli vizsga előtt nyilvánosságra kell hozni. A vizsgadolgozatot és az útmutatót a vizsgázó a vizsgabizottság elnökéhez történő megküldés előtt, az iskola képviselőjének jelenlétében, az igazgató által meghatározott helyen és időben megtekintheti, azokról kézzel vagy elektronikus úton másolatot készíthet, és az értékelésre észrevételt tehet.* A megtekintésre, a másolat készítésére egy munkanapot (8 órát) kell biztosítani. A vizsgázókat az írásbeli vizsga megkezdése előtt tájékoztatni kell arról, hogy hol és mikor tekinthetik meg az általuk elkészített vizsgadolgozatokat, és tehetnek észrevételt a szaktanár értékelésére.

Mindennek pontos ismertetése azért fontos, mert a vizsgázó a dolgozatának javításával kapcsolatos *észrevételeit a megtekintést követő első munkanap végéig – tizenhat óráig – adhatja le.* Az észrevétel benyújtására nyitva álló határidő elmulasztása esetén egy napon belül lehet igazolási kérelmet előterjeszteni. Az igazolási kérelem benyújtási határideje *jogvesztő.* Észrevétel kizárólag az *útmutatóban foglaltaktól eltérő javítás vagy az értékelés számszaki hibája esetében tehető.*

Ombudsmani vizsgálati eszközökkel utólag már nem tisztázhatóak megnyugtatóan a panaszosnak és a Gimnázium igazgatójának a vizsgadolgozatok megtekintésének körülményeivel kapcsolatos egymásnak ellentmondó állításai, vagyis az, hogy volt-e lehetőség a megtekintésre vagy sem. Áttekintettem ugyanakkor a vizsgázó írásbeli dolgozatait és azok javítását.

A rendelkezésemre bocsátott iratok alapján feltártam, hogy *a tanuló érettségi vizsgán elért írásbeli és szóbeli vizsgáinak részeredményei, illetve az ezek alapján megállapított érettségi eredmények megegyeznek a kijavított írásbeli dolgozatokra adott pontszámokkal és tükrözik a szóbeli tételek kidolgozásának színvonalát, ezzel összefüggésben alapvető joggal összefüggő visszászárg nem állapítható meg.*

4. Vizsgálatom során figyelemmel voltam az érettségi vizsgára való felkészülés és a vizsga során a tanulót megillető *különleges bánásmód érvényesülésére,* hiszen a panaszos *nagykorú, fogyatékossgal élő személy,* aki sajátos állapota miatt az oktatás területén *különleges bánásmódra jogosult,* az átlagostól eltérő foglalkozást, figyelmet, speciális szakértelmet, eszközöket és felszerelést igényel.

Amint arra már jelentésemben korábban hivatkoztam, a kiszolgáltatott helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál a súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolása érdekében az esélyegyenlőtlenség kiküszöbölését célzó többletjogok biztosítása teremthet lehetőséget az egyenlő esélyekre. A fogyatékossgal élő személyek valódi esélyegyenlőségének megteremtése nemcsak a jogalkotás, hanem a jogalkalmazás valamennyi szereplője számára feladat. A CRPD 24. cikke kimondja a fogyatékossgal élő személyek oktatáshoz való jogát, amelyet hátrányos megkülönböztetés nélküli, az egyenlő esélyek alapján történő megvalósítása céljából befogadó oktatási rendszerrel kell biztosítani élethosszig tartó tanulás keretében. Ennek érdekében a fogyatékossgal élő személyek többi személlyel azonos alapon férnek hozzá a befogadó közép fokú oktatáshoz; ahol gondoskodnak az egyén igényeihez történő ésszerű alkalmazkodásról; továbbá a fogyatékossgal élő személyek megkapják a hatékony tanulásukat előmozdító szükséges támogatást. Az Nkt. 96. § (7) bekezdése rögzíti, hogy ahol jogszabály a tanulói jogviszonyban álló *fogyatékos gyermek részére kedvezményt, juttatást, jogosultságot, kötelezettséget állapít meg, a fogyatékos gyermek, tanuló fogalom alatt a sajátos nevelési igényű gyermeket, tanulót kell érteni.*

A feltárt tényállás szerint a Gimnázium igazgatójának nyilatkozata szerint az osztályra nem jutott annyi figyelem összesen, mint a panaszosra, annak érdekében, hogy az érettségi *szóbeli részére* felkészítsék tanárai. Csak a pedagógusok és az osztályfőnök segítő munkája és az iskolatitkárok jó szándéka van a mögött, amelynek eredményeként a tanuló érettségi bizonyítványhoz juthatott.

Az igazgatói intézkedések ismeretében azonban a feltárt tényállás ezen állításokat nem támasztják alá teljes körűen. Így azt sem, miszerint az igazgató már a tanuló felvétele előtt felhívta leendő tanulójának figyelmét, hogy a szakértői véleményben foglaltakat az érettségivel, csak a

matematika tantárgy alóli felmentésnél tudja figyelembe venni. Noha a szakértői vélemény más tantárgyak vonatkozásában is javaslatot tett más irányú kedvezményekre, például a feladatok megoldásánál többlet idő biztosítása, a szóbeli számonkérés helyett az írásbeli számonkérés preferálására, az igazgató pedig maga is észlelte, hogy tanulója kommunikációs nehézséggel küzd.

Mindezeket a kedvezményeket az előzmények alapján a panaszos tanuló már nem is kérelmezte az érettségi vizsgára való jelentkezéskor. Az *egyén igényeihez igazodó oktatás elvének* mondott ellent az az intézkedés is, mikor az igazgató a kötelező tantárgy helyett választott másik informatika tantárgyra való középiskolai felkészítés helyett olyan tartalmú „mentesítő” *nyilatkozatot* íratott alá a tanulóval, amely szerint a kedvezőtlen iskolai felkészülési lehetőségek hiányában e tantárgy vizsgájára a tanulónak magának kell felkészülnie. Személyes véleményében pedig legnagyobb hibának azt tartotta, hogy „segítettünk valaki olyanon, aki nem érdemelte meg.”

Utóbbi szubjektív észrevételt *különösen aggályosnak tartom*, mivel a Gimnázium részéről egy eleve kommunikációs nehézségekkel küzdő, sajátos nevelési igényű tanuló érettségire való felkészítése *nem „érdem” kérdése, a kedvezmények megadása pedig nem „kegy” gyakorlása*. E helyzetben azért is van jelentősége annak, hogy a szakértői véleményben rögzített kedvezményekkel a tanuló élni tudjon, mert mindez a Gimnázium számára is lehetővé tette volna a panaszos számára sérelmes helyzet megelőzését.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a fogyatékossgal élő fiatal felnőtt, oktatási értelemben sajátos nevelési igényű tanuló számára a Gimnázium nem biztosította mindazokat az előnyöket és kedvezményeket, amire a szakvélemény alapján jogosult lett volna. A Gimnázium igazgatója több intézkedésével hátrányt okozott a panaszos tanulónak, figyelmen kívül hagyta az egyén igényeiből történő ésszerű alkalmazkodás, továbbá a fogyatékossgal élő személyek hatékony tanulását előmozdító szükséges támogatások érvényesülését. Összességében pedig a Gimnázium vezetése a jogszabályi szempontok figyelmen kívül hagyásával a jogállamiság elvébe ütköző módon járt el, emellett nem tett eleget a fogyatékossgal élő személyek oktatásban való esélyegyenlőségét szavatoló előnyben részesítési kötelezettségének, amellyel alapjogi visszasságot okozott.

Intézkedéseim

A jelentésben feltárt, alapvető joggal összefüggő visszasság jövőbeni bekövetkezésének megelőzése érdekében

1. az Ajb. 31. §-a alapján *kezdeményezem* a Gimnázium fenntartójánál, a Nyíregyháza és Térsége Oktatási Központ Nonprofit Kft. ügyvezetőjénél, hogy a Gimnázium vezetője és nevelőtestülete számára szervezzen továbbképzést a sajátos nevelési igényű tanulóakra vonatkozó követelmények hatékony érvényre juttatása érdekében;
2. az Ajb. 32. §-a alapján *kezdeményezem* a Gimnázium igazgatójánál, hogy a jövőben fordítsanak kiemelt figyelmet a különleges bánásmódra jogosult, sajátos nevelési igényű tanulók érettségi vizsgájának megszervezésére és lebonyolítására.

Budapest, 2017. december 5.

Székely László

